

Warszawa, dnia 30 listopada 2011 r.

RPO-687958-VII-720.4/11/DK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
w Izbie Zatrzymań Oddziału Żandarmerii
Wojskowej w Lublinie
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 16 listopada 2011 r., do Izby Zatrzymań Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Lublinie, przy ul. Kruczkowskiego 49 (zwanej dalej: Izbą lub placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, jego przedstawiciele sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób osadzonych w Izbie, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania Izby z Komendantem Izby Zatrzymań w Lublinie;
- dokonano oglądu Izby, w tym: pomieszczeń dla osadzonych żołnierzy, pomieszczenia do podgrzewania posiłków, umywalni i toalet dla zatrzymanych,

pokoju lekarskiego, depozytu rzeczy osadzonych chorych zakaźnie, magazynu ubrań roboczych i pościeli oraz pokoju dyżurnego; W trakcie wizytacji wykorzystano następujące urządzenia pomiarowo-rejestrujące: multimetr CEM DT-8820, dalmierz laserowy Makita LD060P oraz aparat fotograficzny.

- przeanalizowano książkę meldunków oraz książkę skarg i wniosków.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Instrukcję Obsługi Izby Zatrzymań, Regulamin dla żołnierzy osadzonych w Izbie Zatrzymań w Lublinie, Porządek dnia Izby Zatrzymań w Lublinie, dane dotyczące funkcjonowania Izby, korespondencję w sprawie wykonania szafek na rzeczy osobiste osadzonych, informacje dot. wyżywienia oraz dane dotyczące osadzenia i zwolnienia osadzonych, którzy przebywali w Izbie w 2010 r.

2. Legalność pobytu

Izba funkcjonuje na podstawie rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 roku w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. Nr 63, poz. 394), zwanego dalej rozporządzeniem.

Zlokalizowana jest w budynku jednopiętrowym, znajdującym się na terenie Batalionu Dowodzenia Wielonarodowej Brygady w Lublinie Część Polska (kompleks koszarowy Kruczkowskiego nr 785).

Przeznaczona jest do osadzenia 27 zatrzymanych osób. Z informacji przedstawionych przez Komendanta wynika, że w wizytowanej placówce umieszczane są osoby zatrzymane w przypadkach określonych w art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. Nr 190, poz. 1474).

Z informacji uzyskanych od Komendanta wynika również, że w okresie od stycznia 2010 r. do listopada 2011 r. w Izbie umieszczonych zostało 2 żołnierzy. Czas pobytu w Izbie zatrzymanych żołnierzy nie przekroczył dopuszczalnego przepisami prawa okresu.

3. Personel

W Izbie zatrudniony jest na pełnym etacie jedynie Komendant Izby. Resztę obsługi stanowi, wykonując swoje obowiązki w systemie dyżurowym, 3 funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej, którzy nie są zatrudnieni w Izbie.

W celu przygotowania do pełnienia służby, funkcjonariusze przeszli kurs w zakresie obsługi izb zatrzymań, zorganizowany przez Żandarmerię Wojskową. Komendant nadto ukończył kurs komendantów izb zatrzymań. Dodatkowo, w ramach Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Lublinie prowadzone są różne kursy doszkalające personel Izby.

Z informacji uzyskanych na temat kursów wynika, że w ich ramach przedstawiane były zagadnienia dotyczące radzenia sobie ze stresem i agresją, pracy z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy i udzielania osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy.

Informacje o zakresie szkoleń pozwalają na stwierdzenie, że funkcjonariusze Żandarmerii Wojskowej zostali przygotowani do pracy w Izbie, zgodnie ze standardami Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego).

4. Warunki bytowe

Zgodnie z przekazaną wizytującym informacją, w 2010 r. w Izbie wykonano remont i modernizację pomieszczeń. Stan wszystkich pomieszczeń placówki w dniu wizytacji był bardzo dobry. Było też w niej czysto.

W Izbie znajduje się 14 pomieszczeń dla zatrzymanych: 1 - osobowych (6), 2 - osobowych (3), 3 - osobowych (3) i 4-osobowych (1). Wszystkie wyposażone były w łóżka do spania, stoły i taborety. Wyposażenie pomieszczeń pozbawione było ostrych krawędzi i przymocowane zostało na stałe do podłogi lub ścian. Tylko 7 pomieszczeń wyposażono w szafki na rzeczy osobiste zatrzymanych. Pozostałe pomieszczenia (wszystkie znajdujące się na piętrze) nie spełniały wymogu zawartego

w § 8 ust.1 pkt.5 rozporządzenia. Z wyjaśnień Komendanta i przedstawionej przez niego korespondencji wynika jednak, że w połowie 2011 r. zapadła decyzja o wykonaniu brakujących szafek i wyposażenie pozostałych pokoi nastąpi w IV kwartale br.

W pokojach zamontowano uchylne okna, zabezpieczone od wewnątrz siatką stalową. Kaloryfery w salach również zabezpieczone są siatką. Temperatura panująca w salach dla zatrzymanych oraz ich oświetlenie nie budziły zastrzeżeń przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji. Każde z pomieszczeń wyposażone jest w przycisk instalacji przyzywowej, umożliwiający w razie potrzeby wezwanie żołnierza pełniącego służbę w Izbie. Drzwi pomieszczeń dla osadzonych posiadały drzwiczki służące do podawania posiłków oraz do zakładania kajdanek osobom w nich umieszczonym. Na ścianach przed drzwiami pomieszczeń dla zatrzymanych zamontowane były półki umożliwiające postawienie naczyń.

Na terenie Izby, oddzielnie na parterze i na piętrze, wyodrębniono 2 pomieszczenia sanitarne do utrzymywania higieny osobistej z WC dla zatrzymanych żołnierzy. W każdym z nich jest prysznic oraz wystarczająca liczba - biorąc pod uwagę możliwość pełnego obłożenia Izby- kabin WC, pisuarów i umywalek. Kabiny WC były wyposażone w drzwi, a prysznice w zasłony, co zapewnia w sposób dostateczny intymność osób korzystających z tych urządzeń.

W pokoju dyżurnego przeprowadza się kontrolę osobistą mężczyzny - żołnierza, umieszczanego w Izbie oraz odbiera się od niego przedmioty przyjmowane do depozytu, który jest usytuowany w odrębnym pomieszczeniu, w stalowej szafie. W pomieszczeniu depozytu przeprowadza się kontrolę osobistą kobiety-żołnierza. Zaznaczyć należy, że wizytujących powiadomiono, iż w razie potrzeby umieszczenia w Izbie kobiety-żołnierza, w czynnościach z tym związanych bierze udział przeszkolona w tym celu kobieta z Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Lublinie. Jest to prawidłowa praktyka.

Dwa pomieszczenia Izby spełniają rolę magazynów podręcznych, w których w dniu wizytacji znajdowały się koce, materace, zagłówki, bielizna pościelowa, ubrania robocze oraz środki czystości. W osobnych pojemnikach w jednym

z magazynów składowana jest pościel i odzież brudna oraz rzeczy osób podejrzanych o nosicielstwo chorób zakaźnych. W dniu wizytacji z przedmiotów niezbędnych do utrzymania higieny osobistej, wydawanych zgodnie z treścią § 25 ust.1 rozporządzenia, było dostępne jedynie mydło.

W Izbie wyodrębniono również pomieszczenie do przygotowywania lub podgrzewania posiłków. Jego wyposażenie spełniało wymogi wymienione w załączniku nr 1 do rozporządzenia. Stan czystości pomieszczenia nie budził zastrzeżeń wizytujących. Przebywający w Izbie zatrzymani żołnierze otrzymują suchy prowiant. Sprawdzenie dat przydatności produktów żywnościowych dostępnych w dniu wizytacji, nie ujawniło artykułów przeterminowanych.

Izba posiada palarnię, jednakże w dniu wizytacji niemożliwy był jej ogląd ze względu na zasłaniające do niej dostęp szafy, które zgodnie z wyjaśnieniami Komendanta są w ten sposób przygotowane do mającego wkrótce nastąpić usunięcia ich z Izby.

Zgodnie z informacjami Komendanta, Izbę Zatrzymań w 2010 r. wyposażono w instalację alarmowo-przyzywową, tj. w każdym z pomieszczeń osadzonych znajdują się kontraktonowe czujki otwarcia drzwi i okien oraz przyciski przywołania. Nadto przed każdym pomieszczeniem osadzonych zainstalowane zostały przyciski napadowe. Dodatkowo zainstalowano również radiolinię napadową, która umożliwia wywołanie alarmu z pilotów bezprzewodowych. Ochroną objęte zostały również pomieszczenia magazynowe i depozyt. Dodatkowo pomieszczenie komendanta izby i depozyt wyposażone zostały w stacjonarne przyciski napadowe. Centrala alarmowa została wyposażona w syntezer mowy i podłączona do analogowej linii telefonicznej w celu umożliwienia przesyłania automatycznie sygnałów alarmowych do wskazanych odbiorców. W izbie dyżurnego znajduje się tablica synoptyczna umożliwiająca stały nadzór nad systemem poprzez wizualizację stanów systemu na planach obiektu. W pomieszczeniu profosa izby zainstalowano również manipulator systemowy umożliwiający obsługę systemu oraz zarządzanie nim. W dniu wizytacji sygnalizatory otwarcia okien i drzwi nie działały.

5. Traktowanie

W dniu wizytacji w Izbie nie przebywała żadna zatrzymana osoba.

Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, że ani w 2010 roku, ani w roku bieżącym wobec żołnierzy umieszczonych w Izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. Analiza książki skarg i wniosków nie ujawniła żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w Izbie.

W analizowanym okresie, w placówce nie miało również miejsca żadne wydarzenie nadzwyczajne. Nie złożono także żadnego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Ponadto, nie toczą się postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko żołnierzom przydzielonym do obsługi Izby.

Analiza dokumentacji, w tym przede wszystkim Regulaminu dla żołnierzy osadzonych w izbie zatrzymań w Lublinie i Porządku dnia, nie ujawniła nieprawidłowości w zakresie określenia praw i obowiązków zatrzymanych czy też niezgodnych z prawem ograniczeń lub budzących wątpliwości Mechanizmu zajęć organizowanych w placówce. Jediną uwagą Mechanizmu w zakresie treści dokumentacji jest zapis Regulaminu, zgodnie z którym żołnierz osadzony w Izbie ma prawo żądać zawiadomienia o osadzeniu osoby najbliższej lub innej wskazanej przez niego osoby zamiast lub obok najbliższej.

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przykłada szczególną wagę prawa danej osoby do zgłoszenia faktu jej zatrzymania osobie trzeciej, którą sama wybierze (§ 36 Drugi Raport generalny CPT, [CPT/Inf (1992)3]). Jest to jedna z trzech podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osób zatrzymanych, jakie wymienia CPT. W opinii KMP funkcjonariusz nie powinien wyręczać zatrzymanego w realizacji tego prawa.

6. Prawo do informacji

W czasie wizytacji ustalono, iż podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz ma możliwość zapoznania się z regulaminem i porządkiem dnia. Dokumenty te zostały zawieszane w pokoju dyżurnego w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi.

Taka praktyka, w ocenie Mechanizmu, nie gwarantuje jednak rzetelnego zapoznania się osób zatrzymanych z przysługującymi im prawami oraz ciążącymi na nich obowiązkami w trakcie pobytu w Izbie. Zatrzymanie w Izbie stanowi dla wielu z nich nowe doświadczenie związane nieodłącznie ze stresem, uniemożliwiającym pełne zrozumienie przepisów regulaminu, z którym mogą się zapoznać jedynie w opisany wyżej sposób.

„Każdej osobie, w momencie jej zatrzymania, jak również rozpoczęcia aresztowania lub uwięzienia, bądź też niezwłocznie po tej chwili, organ odpowiedzialny za to zatrzymanie, aresztowanie lub uwięzienie przekaze informację o jej prawach, jak też wyjaśnienie tych praw oraz informację o sposobach korzystania z nich” (Zasada 13. Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.).

W ocenie KMP optymalnym rozwiązaniem opisaną kwestii, jest każdorazowe, niezwłoczne zapoznawanie zatrzymanych z regulaminem, zgodnie z wskazaną zasadą ONZ, czyli z wyjaśnieniem, w jaki sposób mogą korzystać z wymienionych w jego treści praw. Nadto każdy zatrzymany powinien otrzymać kopię tego dokumentu lub mieć możliwość ponownego przeczytania regulaminu, dzięki jego umiejscowieniu na wewnętrznej stronie drzwi pomieszczeń dla zatrzymanych.

7. Prawo do opieki medycznej

W Izbie nie ma wydzielonego pomieszczenia lekarskiego. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 6 ust.2 regulaminu, jeżeli ze względów technicznych nie można w izbie zatrzymań wydzielić pomieszczenia lekarskiego, to dopuszcza się jego lokalizację poza izbą, jednak na terenie tej samej jednostki wojskowej.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi w trakcie wizytacji, każdy osadzony żołnierz jest przed przyjęciem do jednostki badany przez lekarza celem uzyskania stosownego zaświadczenia o braku przeciwwskazań do umieszczenia w Izbie. Badania te wykonują lekarze z 1 Szpitala Wojskowego z Przychodnią SP ZOZ w Lublinie. W przypadku wystąpienia zagrożenia życia osadzonego żołnierza z obsługi Izby udziela pierwszej pomocy, a następnie powiadamia pogotowie ratunkowe. Pomoc psychologiczna może zostać udzielona przez psychologa zatrudnionego w Wydziale Żandarmerii Wojskowej w Lublinie.

8. Rekomendacje

Ustalenia poczynione przez przedstawicieli KMP w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Lublinie wykazały, że zarówno Izba, jak i jej personel, są właściwie przygotowane do wypełnienia podstawowego zadania, jakie prawo stawia przed tego typu placówką, tj. izolowania osób zatrzymanych, w sposób wolny od naruszeń praw tych osób.

Niemniej jednak, w celu zagwarantowania bardzo dobrego stanu przestrzegania praw osobom umieszczanym w Izbie, działając w oparciu o art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje:

1. wprowadzenie do regulaminu i praktyki działania Izby możliwości bezpośredniego powiadomienia przez zatrzymanego osoby najbliższej dla osadzonego żołnierza, lub innej osoby zamiast lub obok niej o osadzeniu;
2. zmianę sposobu udostępniania zainteresowanym informacji o prawach i obowiązkach, które przysługują im w jednostce, aby stworzyć im lepsze warunki do zapoznania się z ich treścią (np. wyjaśnienie zapisów regulaminu czytanego w pomieszczeniu dyżurnego i umieszczenie jego kopii na wewnętrznej stronie pomieszczeń dla osadzonych);

3. realizację do dnia 31 grudnia 2011 r. zamierzeń Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Lublinie w zakresie wyposażenia pomieszczeń dla osadzonych, położonych na piętrze, w szafki na rzeczy osobiste;
4. niezwłoczne wyposażenie magazynu do przechowywania środków higieny i środków czystości w środki higieny osobistej;
5. niezwłoczne sprawdzenie instalacji alarmowej i usunięcie ewentualnych usterek.